

Актуальність дослідження полягає у тому, що незважаючи на те, що проблемі професійної підготовки соціальних педагогів присвячено багато уваги, питання формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів залишилося невивченим. У даній статті ми розглянули специфіку соціально-педагогічної діяльності (сфер, напрямів, цінностей, мети, завдань принципів і функцій) та її значення для визначення критеріїв соціально-професійної зрілості майбутнього соціального педагога.

Ключові слова: соціально-педагогічна діяльність, сфера соціально-педагогічної діяльності, мета, принципи, функції, цінності.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства відбуваються переломні та динамічні перетворення і не лише у сфері економіки та політики. Змінюються також, і духовні, і моральні орієнтири.

В таких умовах зростає необхідність у соціально-педагогічній діяльності, спрямованій на соціальний захист, соціально-педагогічну допомогу окремій людині та соціальним групам, які опинилися у важкому становищі.

Відповідно, виникає необхідність формування нової системи соціальних цінностей. Вирішення даних проблем має стати одним із завдань соціально-педагогічної науки. Для вирішення цієї та ряду інших проблем, мають відбутися зміни у професійній підготовці майбутніх соціальних педагогів.

На нашу думку, варто звернути увагу на формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів, як критерію їхньої подальшої професійної спроможності виконувати професійні обов'язки на найвищому рівні.

Для того, щоб визначити критерії соціально-професійної зрілості, перш за все необхідно розглянути специфіку соціально-педагогічної діяльності, виконання якої вимагає від соціального педагога певних знань, умінь, навичок, особистісних властивостей, ціннісних орієнтацій і т. д.

Аналіз останніх публікацій. Вивченням соціально педагогічної діяльності її сфер напрямів технологій займалися такі науковці як: Г. Лактіонова, О.Безпалько, С. Пальчевський та ін. Особливості професійної підготовки соціальних педагогів у ВНЗ вивчали В. Поліщук, П. Гусак, Р. Вайнола та ін.

Невирішена раніше частина проблеми. Актуальність дослідження полягає у тому, що незважаючи на те, що проблемі професійної підготовки соціальних педагогів присвячено багато уваги, питання формування соціально-професійної зрілості майбутніх соціальних педагогів залишилося невивченим.

На нашу думку, це пов'язано з тим, що педагогічна наука швидко розвивається, змінюється економічна, політична, соціокультурна ситуація в країні. Відповідно змінюється соціальне замовлення фахівців соціальної сфери. Усе це є причиною розширення сфер і напрямків професійної діяльності соціального педагога. Як наслідок до соціальних педагогів висувуються нові вимоги: до їх знань, умінь, особистісних якостей; змінюється система соціальних цінностей до яких має бути готовим майбутній фахівець.

Мета статті. У даній статті ми розглянемо специфіку соціально-педагогічної діяльності (сфер, напрямів, цінностей, мети, завдань принципів і функцій) та її значення для визначення критеріїв соціально-професійної зрілості майбутнього соціального педагога.

Виклад основного матеріалу. Перш за все звернемося до тлумачення поняття «соціально-педагогічна діяльність».

Такі науковці як: Л. Коваль, І. Зверева, С. Хлебик «соціально-педагогічну діяльність трактують як: «вид професійної або волонтерської діяльності, спрямований на створення умов у соціумі для духовного розвитку людини або групи людей, гуманізації їх відносин, надання людині психологічної, моральної, фізичної, медичної та інших видів допомоги з метою гармонізації її життя».

Соціально-педагогічна діяльність спрямована на розвиток та саморозвиток особистості, створення умов найбільшого сприяння та психологічного комфорту. Соціальний педагог допомагає лю-

дям у їх повсякденному житті, забезпечує консолідацію всіх сил і можливостей суспільства щодо конкретного громадянина, розвиваючи його активність як суб'єкта цього процесу. Вона спрямована на поступове створення своєрідного механізму саморозвитку, що сприяє виявленню взаємної турботи і взаємодопомоги, милосердя, послабленню соціального і міжнаціонального напруження, формуванню сприятливого мікроклімату в соціумі» [3, с.67].

На основі цього, вищезазначені науковці, залежно від характеру роботи соціального педагога визначають такі види його діяльності:

правоохоронна (попередження правопорушень, соціальна підтримка різних категорій населення, соціально-реабілітаційна діяльність);

психологічна (консультативно-посередницька, охорона здоров'я та пропаганда здорового способу життя, медико-реабілітаційна діяльність);

культурно-дозвілєва (організація діяльності дітей, молоді, сімейно-сусідських спільнот, культурно-освітня робота за місцем проживання, організація фізкультурно-оздоровчого та культурного відпочинку, соціальна анімація) [3, с.67].

Ми розділяємо думку про те, що сферою соціально-педагогічної діяльності має бути все суспільство, оскільки немає в ньому такого елемента, який не впливав би на соціальне формування людини, не відбивався б на розвитку соціуму [5].

У праці В. Поліщука обґрунтовано основні підходи до визначення суті соціально-педагогічної діяльності, яка полягає:

- у перетворенні соціального середовища, оптимізації стосунків особистості і соціуму (В. Бочарова), (А. Капська);
- створенні гуманних виховних міжособистісних взаємин у соціумі, пошуку механізмів педагогічно компетентного "втручання" у різноманітні, в тому числі кризові, особистісні ситуації (В. Бочарова);
- гармонізації взаємин людини, групи та середовища на основі задоволення потреби в соціокультурній адаптації і само-реалізації, як допомоги молоді у протистоянні негативним відхиленням від норм поведінки (Л. Беляєва, М. Беляєва), (Ю. Галагузова);
- формуванні особистості через її взаємозв'язки, взаємовідносини з суспільством, з віддаленим і близьким оточенням (соціумом і мікросоціумом)" (Б. Вульфсон);
- вирішенні завдань соціального виховання (В. Сластьонін), (В. Шакурова);
- здійсненні соціального виховання в контексті соціалізації, створенні сприятливих умов соціалізації (О. Безпалько), (А. Мудрик);
- сприянні найбільш повному, ефективному і скоординованому виявленню і використанню внутрішніх, матеріальних і соціальних ресурсів, які використовуються для життєвих звершень і досягнення поставлених цілей (М. Сакурова) [4].

На думку дослідників О. Безпалько, Л. Беляєвої і М. Беляєвої соціально-педагогічна діяльність, це діяльність, що спрямована на формування соціальної компетентності особистості [4].

Специфіку соціально-педагогічної діяльності ми вивчали через тлумачення особливостей сфер та напрямів діяльності, її мети, цінностей, завдань, функцій та принципів.

Перш за все необхідно зазначити, що соціальний педагог працює у сфері яка потребує від фахівця здатності ефективно функціонувати у системі міжособистісних відносин. Науковець А. Капська зазначає, що «очевиднішим стає вплив на специфіку діяльності соціального педагога ... якісних змін, які відбуваються в самій людині: зростання грамотності, поінформованості, відносної соціально-побутової забезпеченості. При цьому нову роль починають виконувати, з одного боку, соціально-культурні традиції, які іноді ускладнюють життя людини, а з другого – уніфікація соціокультурного розвитку людини під впливом засобів масової інформації» [7, с.56].

Існують різні варіанти класифікації сфер діяльності соціаль-

ного педагога. Так, І. Богданова сфери діяльності соціального педагога, розрізняє, перш за все, за відомчою приналежністю. Це: сфера освіти (загальноосвітні школи різного типу, школи-інтернати, дитячі будинки, центри дитячої творчості); сфера охорони здоров'я (будинки дитини, дитячі санаторії, соціально-реабілітаційні центри для неповнолітніх, інтернати для дітей-інвалідів, дитячі лікарні, дружні клініки для молоді, анонімні кабінети); сфера соціального захисту населення (центри соціального обслуговування населення, притулки, кризові центри для жінок); сфера охорони правопорядку (приймальники-розподільники, спеціалізовані міліція у справах неповнолітніх, колонії для неповнолітніх); сфера служб для молоді (клуби за місцем проживання, центри молоді сім'ї, центри соціальних служб для молоді, громадські дитячі та молодіжні об'єднання, молодіжні служби працевлаштування) [2, с. 197-198].

Зустрічаються також підходи коли напрями соціально-педагогічної діяльності виокремлюють за характеристикою соціально-психологічних особливостей клієнтів: соціально-педагогічна робота з молоддю, сім'єю, важкими підлітками, безробітними, людьми похилого віку і т. д.

Узагальнюючи практику соціально-педагогічної, результати досліджень з проблем соціальної педагогіки (В. Бочарова, О. Безпалько, М. Галагузова, А. Капська, І. Козубовська, Ю. Льоніна, Є. Максимова, Л. Міщик, Б. Шапіро та ін.) В. Поліщук зробила висновок, що соціальний педагог може працювати у: сім'ї, різних типах освітніх закладів, дошкільних закладах і закладах додаткової освіти; соціальних службах; закладах охорони здоров'я; установах та організаціях комітетів у справах сім'ї і молоді; соціальних службах підприємств, установ і організацій, гуртожитків, комерційних структур, творчих громадських організацій, різних фондів, благодійних організацій; службах комунальних структур; центрах соціальних служб сім'ї і молоді, центрах консультування сім'ї, кабінетах і телефонах довіри; валеологічних службах (профілакторіях, реабілітаційних центрах, центрах оздоровлення при лікарнях, санаторіях, профілакторіях, медичних пунктах та ін.); службах культурно-дозвілєвої анімації; центрах дозвілля і творчості дітей, фізкультурно-оздоровчих і спортивних установах, закладах літнього відпочинку дітей, дитячих та юнацьких об'єднаннях, діяльність яких спрямована на реалізацію завдань соціального виховання дітей, в тому числі і в закладах недержавної форми власності; установах, підпорядкованих органам внутрішніх справ і юстиції; службах реабілітації та адаптації підлітків, схильних до наркоманії і токсикоманії, куріння, алкоголізму; кризових стаціонарах для підлітків-суїцидентів; установах і закладах комітетів у справах сім'ї і молоді; культурно-дозвілєвих, спортивно-оздоровчих і спортивних закладах, закладах різного відомчого підпорядкування; службах соціального захисту і соціального забезпечення [4, с. 138-139].

Також, В. Поліщук виділяє й нові сфери соціально-педагогічної діяльності, які були б актуальними на сучасному етапі розвитку суспільства, це робота у: сім'ях (соціальний педагог-гувернер та ін.); міжвідомчих центрах (центрах сім'ї і дитинства, валеологічних центрах, центрах здоров'я, центрах дозвілля, центрах відпочинку і творчості дітей, центрах по роботі з біженцями, кризових центрах та ін.); сільській і релігійній громадах; в геріатричних центрах; групах самопомогі; торгових центрах; за місцем проживання, в тому числі в сільській місцевості; з біженцями, переселенцями, іноземними громадянами [4, с. 139].

Отже, соціальний педагог працює у системі «людина - людина» і сферами його професійної діяльності є практично усі сфери життєдіяльності кожної особистості, сім'ї чи групи людей, що потребують його допомоги.

На думку А. Капської, мета соціально-педагогічної діяльності – «сприяння людям успішно вирішувати їхні проблеми» [7, с. 59].

Інший науковець, О. Безпалько вважає, що «загальна мета соціально-педагогічної діяльності полягає в практично оптимальних умовах соціалізації особистості. Подальша конкретизація цієї мети відбувається у завданнях.» [1, с. 13].

Автор називає такі завдання соціально-педагогічної діяльності як: збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального здоров'я особистості; створення сприятливих умов в мікросоціумі

для розвитку здібностей та реалізації можливостей особистості; надання комплексної соціально-психолого-педагогічної допомоги та підтримки; попередження та локалізація негативних впливів соціального середовища на особистість [1, с. 13].

За висновками А. Капської, зміст професійної діяльності соціального педагога розкривається через такі аспекти, як: надання допомоги окремій людині чи групі людей, які опинилися у складній життєвій ситуації, шляхом підтримки, консультування, реабілітації, патронажу та інших видів соціальних і психолого-педагогічних послуг; актуалізацію потенціалу самопомогі осіб, які опинилися у скрутній ситуації; цілеспрямований вплив на формування і реалізацію соціальної політики на всіх її рівнях – від загальнодержавних до місцевих [6, с. 16-17].

За висновками більшості науковців зміст, організація та реалізація соціально-педагогічної діяльності здійснюється на основі принципів. Зважаючи на те, що соціально-педагогічна діяльність це системне явище, то і принципи, відповідно, утворюють певну систему, яка складається, за О. Безпалько, з таких принципів: соціально-політичні принципи (принцип законності та прав людини, принцип державного підходу до завдань, що реалізуються в соціально-педагогічній діяльності, принцип зв'язку змісту і форм соціально-педагогічної діяльності з конкретними умовами життєдіяльності особистості чи соціальної групи); психолого-педагогічні принципи (принцип сприяння самореалізації дітей та молоді у всіх сферах їх життєдіяльності, принцип диференційованого та індивідуального підходу, цілеспрямованості, системності); організаційні принципи (принцип компетентності кадрів, інтеграції, контролю та перевірки виконання); специфічні принципи (принцип гуманізму, незалежності, клієнтоцентризму, опори на потенційні можливості людини, конфіденційності, толерантності, максимізації соціальних ресурсів) [6, с. 38-41].

Окрім вищезазначених принципів у своїй професійній діяльності соціальний педагог керується етичним кодексом спеціалістів соціальної роботи, який містить такі принципи діяльності: повага до гідності кожної людини; пріоритетність інтересів клієнтів; толерантність; довіра та взаємодія у вирішенні проблем клієнта; доступність послуг; конфіденційність; дотримання норм професійної етики, а також норми етичної поведінки стосовно професії, колег, клієнтів і взаємодіючих організацій.

У більшості наукових досліджень зустрічається подібна класифікація принципів соціально-педагогічної діяльності. Проте підходи науковців до тлумачення функцій соціально-педагогічної діяльності мають більше розбіжностей, які ми представили у вигляді таблиці.

На основі аналізу ряду наукової літератури науковець В. Поліщук зробила узагальнення і запропонувала класифікацію функцій соціально-педагогічної діяльності відповідно до рівнів (мікро-, мезо-, макро-) її здійснення [4]. Так, на макрорівні домінуючими є: організаційно-управлінська, дослідницька, прогностична, пропагандистсько-просвітницька, моніторингово-оціночна, моніторингово-координаційна, діагностико-прогностична, функція впливу на соціальну політику і функція забезпечення соціально-педагогічного компоненту в діяльності різноманітних відомств і структур, засобів масової інформації; на мезорівні: комунікативна, посередницька, організаційно-регулятивна, профілактична, соціально-терапевтична, соціально-виховна, просвітницько-виховна, соціально-реабілітаційна, координаційно-посередницька; на мікрорівні – діагностична, прогностична, педагогічно-терапевтична, корекційно-реабілітаційна, охоронно-захисна, мобілізаційно-спонукальна, реабілітаційно-адаптивна, попереджувально-профілактична [4, с. 132-133]. На нашу думку дана класифікація найповніше розкриває систему соціально-педагогічних функцій.

Отже, підводячи підсумки представленої роботи варто відзначити, що соціально-педагогічна діяльність є досить специфічним видом діяльності. Перш за все, це пов'язано з тим, що соціально-педагогічна діяльність здійснюється у системі відносин «людина – людина»; по-друге об'єктами соціально-педагогічної діяльності є різні категорії клієнтів (діти, молодь, сім'ї, групи людей і т. д.) з різними проблемами (важкі підлітки, неблагополучні сім'ї, люди з особливими потребами і т. д.); по-третє, соціально-педагогічна діяльність має дуже широкий спектр сфер діяльності

(сфера охорони здоров'я, сфера освіти, сфера соціального захисту населення і т.д.).

Актуальність визначення специфіки соціально-професійної зрілості полягає у тому, що на її основі можливе подальше вивчення критеріїв соціально-професійної зрілості майбутніх

соціальних педагогів. Адже відповідно до особливостей принципів, сфер діяльності, функцій, мети та завдань майбутньої професійної діяльності можливе формування вимог до особистості фахівця, критеріїв його професійної та соціальної зрілості.

Таблиця 1.

Функції соціально-педагогічної діяльності

Автор	Функції соціально-педагогічної діяльності
І. М. Богданова	Комунікативна, організаторська, прогностична, охоронно захисна, діагностична, попереджувально-профілактична, корекційно-реабілітаційна, соціально-терапевтична.
А. Капська	Діагностична, прогностична, комунікативна, реабілітаційна, корекційна.
Ю. Галагузова	Діагностична, прогностична, посередницька, корекційна, реабілітаційна, охоронно-захисна, попереджувально-профілактична, евристична.
В. Масльоннікова	Діагностично-прогностична, організаторська, регулятив-но-комунікативна, попереджувально-профілактична, соціально-терапевтична, охоронно-захисна, управлінська.
А. Мудрик	Оздоровчо-виховна, діагностично-прогностична, регулятивно-комунікативна, попереджувально-профілактична, охоронно-захисна, соціально-терапевтична.
В. Бочарова, Є. Максимова	Загальнопедагогічні функції (діагностична, цільової орієнтації, планування, організаторська, мобілізаційно-спонукальна, комунікативна, формувальна, контрольно-аналітична, оцінювальна, координації і корекції, вдосконалення); соціально-педагогічні функції (організаторська, прогностична, профілактична, соціально-терапевтична, організаційно комунікативна, соціально-виховна).

Література

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях: Навчальний посібник / Ольга Володимирівна Безпалько. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
2. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 343с.
3. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: Навч. Посібник / Л. Г.Коваль, І. Д.Зверева, С. Р.Хлебик. – К.: ІЗМН, 1997. – 392 с.
4. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в Умовах неперервної освіти: дис....д-ра. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Віра Аркадіївна Поліщук. – Тернопіль. 2006. – с. 454
5. Соціальна педагогіка. Основи соціальної педагогіки / Уклад. А. О. Малько. – Харків, 1998.
6. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. А. Й. Капської. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
7. Соціальна педагогіка: Підручник. 4-те вид. виправ. та доп. / За ред. А. Й. Капської: – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.

Хмуринская Т.О.

Определение особенностей социально-педагогической деятельности

Актуальность исследования заключается в том, что, несмотря на то, что проблеме профессиональной подготовке социальных педагогов уделено много внимания, вопрос о формировании социально-профессиональной зрелости будущих социальных педагогов остался не изученным. В этой статье мы изложили специфику социально-педагогической деятельности (сфер, направлений, ценностей, целей, заданий, принципов и функций) и её значение для определения критериев социально-профессиональной зрелости будущего социального педагога.

Ключевые слова: социально-педагогическая деятельность, сферы социально-педагогической деятельности, цель, принципы, функции, ценности.

Khmyrynska T.O.

Defining the social-pedagogical activity peculiarities

The significance of the research is determined by the lack of studies focused on social and professional maturity formation, despite the great deal of attention paid to the problem of social-pedagogical maturity of social pedagogues-to-be. The current paper is concerned with the peculiarities of social-pedagogue activity (spheres, directions, values, purpose, tasks, principles and functions) and its importance for determining the criteria of social professional maturity of social pedagogues-to-be.

Key words: social-pedagogical activity, the field of social-pedagogical activity, purpose, principles, functions, values.